

MATERIAŁY I MISCELANEA

REJESTR RZECZY KRÓLEWSKICH PRZECHOWYWANYCH NA ZAMKU TYKOCIŃSKIM

Opracował Marek Ferenc

W drugiej połowie XVI w. położony na Podlasiu Tykocin¹, wraz z pobliskim Knyszynem, na stosunkowo krótki okres, stał się bardzo ważnym ośrodkiem w państwie polsko-litewskim. Pomijając inne, mniej istotne powody, główną przyczyną takiego stanu rzeczy była świadoma polityka króla Zygmunta Augusta, który właśnie Tykocin chciał uczynić jednym z centrów wielkiego kompleksu dóbr monarszych mających stanowić solidne materialne oparcie dla władców Polski i Wielkiego Księstwa Litewskiego². Wydaje się, że dla ostatniego Jagiellona projekt ten stał się niezwykle istotny po 1564 r., kiedy to zrzekł się dziedzictwa na Litwie. Natomiast po zawarciu unii lubelskiej w 1569 r. był wręcz priorytetem króla w polityce wewnętrznej. Zygmunt August uważał, że stworzenie silnej i niezależnej od szlachty domeny monarszej będzie swoistą rekompensatą za dobrowolne ustąpienie praw dynastycznych w Wielkim Księstwie Litewskim. W realizacji tej koncepcji natrafił na opór sejmu i społeczeństwa szlacheckiego, a kres tego ambitnego projektu nastąpił wraz ze śmiercią ostatniego Jagiellona w 1572 r.

Zygmunt August realizując swój pomysł, dbał o rozwój Tykocina i umacniał zbudowany tam przez siebie zamek. Tykocin stał się jednym z głównych arsenałów Rzeczypospolitej (obok krakowskiego, lwowskiego i wileńskiego). Tam Zygmunt August umieścił swój najważniejszy skarbiec, w którym przechowywał: cenne uzbrojenie, kosztowne szaty i sprzęty, zasoby srebra i złota oraz słynną

¹ Tykocin – miasto na lewym brzegu Narwi, w woj. podlaskim, w XVI w. stanowiło własność królewska; w mieście znajdował się zamek królewski wzniesiony za czasów Zygmunta Augusta, zob. *Słownik geograficzny Królestwa Polskiego i innych krajów słowiańskich*, t. XII, red. B. Chlebowski, Warszawa 1892, s. 695–697.

² Szerzej o tym problemie: J. Maroszek, *Pogranicze Litwy i Korony w planach króla Zygmunta Augusta*, Białystok 2000.

kolekcję szlachetnych kamieni i biżuterii. W 1565 r. do tykocińskiego zamku król przeniósł z Wilna swą ogromną bibliotekę, liczącą ponad 4000 tomów.

Po śmierci Zygmunta Augusta, na mocy testamentu sporządzonego w 1571 r., niemal cały ruchomy i nieruchomy majątek władcy miały otrzymać jego siostry: Zofia, Anna i Katarzyna, a po ich śmierci winien przejść na własność Rzeczypospolitej. W okresie tzw. wielkiego bezkrólewia w latach 1572–1576 doszło do ostrej rywalizacji o przejęcie kontroli nad skarbami zgromadzonymi w Tykocinie³. Uczestniczyły w niej siostry zmarłego władcy (na czele z Anną), a także konkurujące ze sobą elity polityczne Korony i Litwy. Ostatecznie Anna w maju 1576 r., tuż przed swoją i Stefana Batorego koronacją, nie bez oporów zrzekła się praw do skarbcza tykocińskiego (uszczuplonego już podczas bezkrólewia) na rzecz Rzeczypospolitej. Późniejsze zawieruchy dziejowe spowodowały, że niewiele z niego pozostało. Niemniej jego losy zasługują na osobne opracowanie.

Poza rozproszonymi po całym niemal świecie okazami broni, biżuterii i klejnotów, po skarbcu Zygmunta Augusta w Tykocinie zachowały się do naszych czasów niestety dość fragmentaryczne informacje w postaci rejestrów jego zawartości. Chyba największą ich ilością, nieuporządkowaną i przechowywaną wśród różnych materiałów i dokumentów, dysponuje obecnie Archiwum Główne Akt Dawnych w Warszawie. W jego zbiorach, w zespole Archiwum Skarbu Koronnego, Oddział III, Rachunki nadworne królów, pod sygnaturą nr 2, na k. 539–551 (mikrofilm nr 4948, 200163) znajduje się rękopis będący podstawą niniejszej edycji. Został on umieszczony w tomie mieszczącym także inne dokumenty skarbowe. Niestety, nie znamy dokładnej daty jego powstania. Jedyne datowane wpisy dotyczą roku 1582, 1585 i 1586, ale zostały sporządzone inną ręką i najprawdopodobniej stanowią późniejszy dopisek. Można przypuszczać, że interesujący nas dokument powstał jeszcze za życia Zygmunta Augusta bądź wkrótce po jego śmierci, a potem był poprawiany i uzupełniany (można rozpoznać zapiski przynajmniej pięciu różnych rąk). Mimo że jest to rejestr, wskutek m.in. wspomnianych poprawek jest bardzo chaotyczny. Sprawia wrażenie nieuporządkowanego brudnopisu, choć widać ślady i próby wprowadzania jakiejś jednolitej metody zapisu. Niemniej np. używana w nim różnorodna numeracja, przy zastosowaniu cyfr arabskich i rzymskich oraz numerów na lewym marginesie, nie daje logicznego obrazu całości i nie pozwala na odtworzenie systemu, którym kierowano się podczas jego sporządzania. Być może był to tekst roboczy, swego rodzaju inwentarz, czytelny jedynie w zestawieniu z rzeczywistym rozlokowaniem poszczególnych przedmiotów, przechowywanych w różnych pomieszczeniach tykocińskiego zamku. Chaotyczny układ rękopisu być może pokazuje słabość nadzoru nad skarbcem i jego niepewne losy po śmierci ostat-

³ Zob. m.in. M. F e r e n c, *Mikołaj Radziwiłł „Rudy” (ok. 1515–1584). Działalność polityczna i wojskowa*, Kraków 2008, s. 399–400, 404, 454, 409, 427, 431, 532.

niego Jagiellona. Nie można też wykluczyć, że obecnie dysponujemy jedynie jakimiś fragmentami, nieudolnie połączonymi w jedną całość.

Przy wszystkich tych wadach jest to jednak niezwykle interesujące źródło. Stanowi m.in. drobny przykład obrazujący sposób pracy personelu opiekującego się w Rzeczypospolitej skarbem królewskim. Głównie jednak zawiera bardzo cenne i ciekawe informacje na temat typów, ilości, nazewnictwa oraz sposobów przechowywania broni, znajdującej się w dyspozycji królów polskich w drugiej połowie XVI w. Przy czym należy sobie zdawać sprawę, że zapewne nie jest to całość uzbrojenia będącego wówczas w posiadaniu władców Rzeczypospolitej. Na podstawie niektórych zapisów można się zorientować, jak były uzbrojone poszczególne formacje i oddziały, głównie wojsk nadwornych. Przykładowo, zamieszczony na k. 547v wpis dotyczący „mieczyków drabantskich jednakich” pozwala wysnuć przypuszczenie, iż w XVI w. istniała jakaś jednolitość uzbrojenia przybočných oddziałów monarchów polskich (prawdopodobnie świadomie wprowadzana). Zaskoczeniem może być umieszczenie wśród cennej broni przechowywanej w królewskim skarbcu zwykłych gwoździ, co świadczy z jednej strony o skrupulatności pisarzy skarbowych, a z drugiej o wartości drobnych wydawałoby się przedmiotów. Osobną sprawą są zapiski z czasów Stefana Batorego, informujące o prezentach ofiarowywanych przez władcę dworzanom i dygnitarzom z różnych okazji, a zarazem pokazujące, w jaki m.in. sposób był uszczuplany skarbiec Rzeczypospolitej. Przekazy o wywożeniu całych skrzyń do Warszawy pokazują upadek planów stworzenia na Podlasiu domeny królów polskich i wzrost znaczenia późniejszej stolicy.

W jakiś sposób powiązane z dokumentem będącym przedmiotem niniejszej publikacji, choć inne tematycznie, są następujące po nim zapiski na k. 552–555, zatytułowane: „Odbieranie srebra koronnego od Je[g]o M[iłość]czy Pana Droio-wskiego⁴, wagi toruńskiej”. Zawierają one spis 126 srebrnych kubków z podaniem ich wagi. Każdy kubek opatrzony jest numerem. Nie są one numerowane kolejno, a najwyższy oznaczony jest liczbą 246, co pozwala domniemywać, że było ich więcej.

Edycja tekstu została oparta na *Instrukcji wydawniczej dla źródeł nowożytnych od XVI do połowy XIX w.*, pod red. K. Lepszego (Wrocław 1953). Wprowadzono jednak pewne drobne modyfikacje, zaproponowane w przedstawionym przez Adama Wolffa *Projekcie instrukcji wydawniczej dla pisanych źródeł historycznych do połowy XVI wieku* („Studia Źródłoznawcze”, t. 1, 1957, s. 155–181). Przyjęto zatem oznaczenia:

- ┆ ┆ – dla wykreśleń w źródle oraz
< > – dla nadpisań.

⁴ Zapewne Jan Tomasz Drohojowski h. Korczak (ok. 1535–1605), dworzanin królewski od 1567 r., sekretarz przed 1569, starosta przemyski 1578–1605, referendarz koronny 1589–1605, zob. M. F e r e n c, *Dwór Zygmunta Augusta. Organizacja i ludzie*, Kraków 1998, s. 176; K. L e p - s z y, *Drohojowski Jan Tomasz*, [w:] *Polski słownik biograficzny* [dalej: *PSB*], t. 5, s. 382–385.

Przypisy tekstowe, dla uproszczenia wydania, zamieszczono oddzielnie na końcu dokumentu (jako przypisy końcowe).

Prezentowany tekst był wykorzystywany na proseminarium: „Praktyczne ćwiczenia w przygotowaniu edycji wybranych źródeł historycznych”, prowadzonym w Instytucie Historii Uniwersytetu Jagiellońskiego w ramach specjalizacji archiwistycznej i przy jego opracowaniu współpracowali studenci: Paweł Bielecki, Rafał Bochenko, Elżbieta Boczkowska, Angelika Cichol, Tomasz Drażniowski, Konrad Fortuna, Michał Golonka, Karol Gruca, Zyta Klimek, Mateusz Król, Damian Leśniak, Bartosz Mikołajczyk, Łukasz Pieczonka, Wiktor Węglewicz.

[k. 539]

**Regestr rzeczy Kró[la] Je[go] M[ości] [-w komorze zbrojnej-], ^aktóre pozostałi^b
na zamku Tykocińskim w depozycie Króla J[ego] M[ości].**

Naprzód w komorze zbrojnej^a

Skrzynia pierwsza [-N° 1-]^c

Ruśnicz ⁵ dłuższych do konia heczowanych ⁶ pozłoczistych	6
Ruśnicz z aksamitnymi olstry parami: pozłocziste, heczowane i niektóre w rzemiennych olstrach, par	89
Ruśnicz także pozłoczistych w aksamitnych puzdrzech pojedynkowych	<u>5^d</u>
Puzder aksamitnych próżnych	<u>4</u>
Prochownicze kościane pozłocziste i z kluczem ⁷	<u>2</u>
Ruśnicz heczowanych rozmaitych krótkich w olstrach skórzanych	5
Ruśnicz prawie długich pozłoczistych heczowanych, niektóre kością poprawne	5
Ruśniczka krótka z rurą mossiądzowam	1
Sabla seroka krótka z krzywemi jelczy	1
Rodella ⁸ heczowana pozłoczista w czarnym puzdrze	1

⁵ Rusznica – jeden z pierwszych typów ręcznej broni palnej, tu: każda broń palna, zob. W. Kwaśniewicz, *1000 słów o dawnej broni palnej*, Warszawa 1987, s. 138.

⁶ Hecowanie – (z niem. atzen) wytrawianie deseni i wzorów na metalach, zob. A. Brückner, *Encyklopedia staropolska*, t. 1, Warszawa 1939, s. 415.

⁷ Zapewne klucz do zamka kołowego, zob. W. Dziewanowski, *Zarys dziejów uzbrojenia w Polsce*, Warszawa 1935, s. 125; W. Kwaśniewicz, *1000 słów o dawnej broni palnej*, s. 75, 176–178; Z. Żygułski jun., *Broń w dawnej Polsce. Na tle uzbrojenia Europy i Bliskiego Wschodu*, Warszawa 1982, s. 160.

⁸ Rondela (rondella, rodela) – mała okrągła tarcza drewniana obciągnięta skórą bądź żelazna, na ogół bogato zdobiona, zob. W. Dziewanowski, *op. cit.*, s. 141; W. Kwaśniewicz, *1000 słów o broni białej i uzbrojeniu ochronnym*, Warszawa 1981, s. 150.

Puklerz węgierski ⁹ z kamieńmi turkusy czudnej roboty	N° 1
Tarcza podługowata tribowana ¹⁰	N° 1
Tarcza okrągła pozłoczista tribowana	N° 1

[k. 539v]

↳Skrzynia wtóra↳

↳Rodellów pozłoczistych↳

1 Skrzynia ↳wtóra↳ <N° 1> czarna pułchowana [?] rzemieniem [?]^e oprawiona

↳Tarcza podługowata tribowana↳

W tej <skrzyni> kierysów pozłoczistych tribowanych ze wsitkami potrzebami 3,

a czwarty czarny smalczownany ze wszystkim } Wierciadło [s] ze { N° 4

Kapturów do kirysów } lwią twarzą { N° 4

Sturmaki pozłocziste tribowane N° 2

Buława złotem nakładana N° 1

Roskop¹¹ i blachy do siodła złotem nakładani

↳Tarcza okrągła tribowana pozłoczista↳ N° 1

2 Skrzynia <N° 2> ↳trzecia złotem nakład[ana]↳

Puklerzów rozmaitych żelaznych czudną robotą N° 7

Puklerzów drzewianych czarnych malowanych złotem N° 3

Puklerzów czarnych drzewianych tribowanych 2, a prostych 2 N° 4

Puklerze żelazne polerowane, niektóre w puzdrach N° 4

Puklerzów podługowatych tribowanych N° 2

↳Puklerz węgierski z kamieńmi turkusy↳

[k. 540]^f

Spisek srebra, które brano [ze] skarbu z rozkazania Kró[la] Je[g]o M[óś]czy

Die 24 Maii a[nn]i 1583

⁹ Puklerz węgierski – tarcza typu węgierskiego, drewniana obciążona skórą lub pergaminem, bogato zdobiona malowidłami, asymetryczna o kształcie zbliżonym do ptasiego skrzydła, spiczasta u góry, u dołu półokrągła, zob. W. D z i e w a n o w s k i, *op. cit.*, s. 140–141; W. K w a ś n i e w i c z, *1000 słów o broni białej...*, s. 202, 203; Z. Ż y g u l s k i jun., *op. cit.*, s. 109, 175.

¹⁰ Trybowanie – repusowanie, technika kształtowania wyrobów z blachy, polegająca na wykuvaniu na zimno odpowiedniej formy młotkami, zob. *Słownik terminologiczny sztuk pięknych*, pod red. K. Kubalskiej-Stulkiewicz, Warszawa 2003, s. 349.

¹¹ Roskop – grzywa, kita, pióropusz, zob. *Słownik staropolski*, pod red. S. Urbańczyka, t. 7, Wrocław–Warszawa–Kraków–Gdańsk 1973, s. 267.

- 1 Skrzynie w której⁸ wzięto kubek N° 67, który ważył mar[ek] 7/17¹², który darowano Panu żupnikowi¹³ na kchrzynach [s]¹⁴.
- 2 Skrzynie w której kubek wzięto N° 60, który ważył mar[ek] 6/12/1, który darowano Simoniuszowi doktorowi¹⁵.

Die 5 Septembris

- 3 Skrzynie w której kubek wzięto, który ważył mar[ek] 6 N° 63, darowany Panu Sawiczkiemu¹⁶.

Die 13 Septembris

- 4 Skrzynie w której kubek wzięto N° 72, który ważył mar[ek] 6/2, darowany Panu Zebrzydowskiemu¹⁷.

¹² Marka – jednostka miary jej odpowiednikiem była grzywna, grzywna krakowska wynosiła po 1558 r. 201,8 g, 1 grzywna krakowska dzieliła się na 4 wiardunki = 8 uncji = 16 łutów = 24 skojce = 96 granów = 240 denarów = 480 oboli, zob. J. S z y m a Ń s k i, *Nauki pomocnicze historii*, Warszawa 2001, s. 171–172, 174, 566, 569.

¹³ Sebastian Lubomirski h. Drużyna (ok. 1546–1613), żupnik krakowski 1581–1592, burgrabia krakowski 1584–1591, starosta dobczycki 1585–1606, sędcecki 1590–1597, spiski od 1591, kasztelan mołogojski od 1591, starosta lipnicki 1591–1594, kasztelan biecki 1598–1603, starosta tymbariski 1599–1606, kasztelan wojnicki 1603–1613, starosta sandomierski od 1612, zob. J. D ł u g o s z, *Lubomirski Sebastian*, [w:] *PSB*, t. 18, s. 40–42.

¹⁴ Chodzi o chrzciny Stanisława Lubomirskiego (1583–1649), najstarszego syna Sebastiana Lubomirskiego i Anny z Branickich (poślubionej w 1581), starosty spiskiego od 1605, dobczyckiego od 1610, sandomierskiego od 1613, krajczego wielkiego koronnego od 1619, podczaszego koronnego od 1620, starosty lełowskiego od 1620, białocerkiewskiego od 1620, wojewody ruskiego 1629–1638, starosty zatorskiego od 1633, krzepickiego od 1634, niepołomickiego od 1635, grybowskiego od 1638, wojewody krakowskiego 1638–1649, starosty krakowskiego 1638–1649, zob. W. C z a p l i Ń s k i, *Lubomirski Stanisław*, [w:] *PSB*, t. 18, s. 42–45.

¹⁵ Simoni (Simonius) Simone (1532–1602), włoski filozof i lekarz, do Rzeczypospolitej przybył w styczniu 1583 r. i został nadwornym lekarzem króla Stefana Batorego, zob. L. S z c z u c k i, *Simoni Simone*, [w:] *PSB*, t. 37, s. 528–532.

¹⁶ Być może chodzi o Wojciecha Sawickiego h. Lubicz, wojskiego drohickiego 1570–1576, starostę mielnickiego 1574–1611, zob. I. K a n i e w s k i, *Sawicki Maciej*, [w:] *PSB*, t. 35, s. 336; K. N i e s i e c k i, *Herbarz polski*, wyd. J. N. Bobrowicz, t. 8, Lipsk 1841, s. 287; *Urzednicy podlascy XIV–XVIII w. Spisy*, oprac. E. Dubas-Urwanowicz, W. Jarmolik, M. Kulecki, J. Urbanowicz, *Urzednicy dawnej Rzeczypospolitej XII–XVIII w. Spisy*, red. A. Gąsiorowski, t. 8, Kórnik 1994, s. 97, 123.

¹⁷ Nie wiadomo, o którego przedstawiciela rozrodzonej wówczas rodziny Zebrzydowskich h. Radwan chodziło. Mógł to być: Andrzej (zm. przed 23 X 1588), syn wojewody brzeskiego Bartłomieja, podczaszki koronny 1576–1588; Andrzej (zm. po 1595), syn wojewody kaliskiego Kaspra, późniejszy kasztelan śremski 1592–1597; Mikołaj (1553–1620), syn kasztelana lubelskiego Floriana, wojewoda krakowski 1601–1602 i rokoszanin; bądź któryś z synów starosty raciańskiego Mikołaja – Andrzej (zm. przed 1615), Kasper (zm. 1586/89), Mikołaj (zm. przed 1605), Stanisław (zm. 1591/94), Wojciech (zm. 1585/88), zob. K. N i e s i e c k i, *op. cit.*, t. 10, Lipsk 1845, s. 145–147; B. P a p r o c k i, *Herby rycerstwa polskiego*, wyd. K. J. Turowski, Kraków 1858, s. 354–355.

[k. 540v]

Die 23 Decembris

- 5 Skrzynie wtórej kubek wzięto N° 66, który ważył mar[ek] 6, który dano do Pana Broniowskiego¹⁸, który jechał do Tatar i tam go niósł w upominku czarowi tatarskiemu¹⁹.
- 6 Skrzynie ósmej kubek wzięto N° 59, który ważył mar[ek] 14/10, który darowano Je[g]o M[iłoś]czy Panu podskarbiemu koronnemu nadwornemu²⁰ na wesele.

[k. 541]

Anno d[omi]ni 1585^b

Die 9 Maii

Skrzynie wtórej wzięto kubków dwa uczt [?]i: jeden N° 52 waży mar[ek] 9/9 ½, drugi kubek N° 59 waży mar[ek] 8/17, które kubki posłano przez Je[g]o Mi[łoś]cz P[ana] Krasickiego oboźnego²¹ Kró[la] Je[g]o M[iłoś]czy, Je[g]o M[iłoś]czy P[anu] marszałkowi koronnemu²², gdy dawał dziewczkę swą za mąż.

Die 5 Septembris a[nni] 1586ⁱ

Za listem Kró[la] Je[g]o M[iłoś]czy dałem dwa kubki skrzynie albo saffy wtóre, jeden N° 35 waży mar[ek] 110/2, drugi <N° 50> waży mar[ek] 10/7 ½, do rąk Silniczkiego

¹⁸ Marcin Broniewski (Broniowski) h. Tarnawa (zm. ok. 1593), dworzanin i sekretarz Stefana Batorego, posłował na Krym w 1578 i 1579 r., na podstawie tych podróży sporządził opis Chanatu Krymskiego pt. *Tartariae Descriptio*, zob. K. Chodynicki, *Broniewski (Broniowski) Marcin*, [w:] *PSB*, t. 2, s. 461–462.

¹⁹ Mehmed II Gerej, zwany Semiz (Gruby), chan krymski w latach 1577–1584, zob. L. Podhorecki, *Chanat krymski i jego stosunki z Polską w XV–XVIII w.*, Warszawa 1987, s. 117–120; D. Skorupa, *Stosunki polsko-tatarskie 1595–1623*, Warszawa 2004, s. 31, 47–49.

²⁰ Jacek Młodziejowski h. Ślepowron (zm. 1604), pisarz skarbowy 1572–1580, podskarbi nadworny koronny 1580–1604, starosta krzeszowski 1581–1604, piasecki 1584–1604, żupnik krakowski 1592–1595, zob. H. Kowalska, *Młodziejowski Jacek*, [w:] *PSB*, t. 21, s. 433–434.

²¹ Stanisław Krasicki h. Rogala (ok. 1540–1602), dworzanin królewski od 1559, wojski przemyski 1567–1574, sekretarz królewski, oboźny nadworny 1574–1593, stolnik lwowski 1574–1575, starosta bolimowski 1580–1602, lubomelski 1581–1602, doliński 1585–1602, ochmistrz królowej Anny Austriaczki 1593–1602, kasztelan przemyski 1593–1602, zob. M. Ferenc, *Dwór...*, s. 181; H. Kotarski, *Krasicki Stanisław*, [w:] *PSB*, t. 15, s. 158–159; *Urzednicy centralni i nadworni Polski XIV–XVIII w. Spisy*, oprac. K. Chłapowski, S. Ciara, Ł. Kądziała, T. Nowakowski, E. Opaliński, G. Rutkowska, T. Zielińska, red. A. Gąsiorowski, *Urzednicy dawnej Rzeczypospolitej XII–XVIII w. Spisy*, red. A. Gąsiorowski, t. 10, Kórnik 1992, s. 93.

²² Andrzej Opaliński h. Łódzia (1540–1593), kasztelan przemęcki 1560–1569, śremski 1569–1572, marszałek nadworny koronny 1572–1574, marszałek wielki koronny 1574–1593, starosta rohatyński od 1574, starosta generalny wielkopolski 1578–1593, starosta rogoziński od 1590, leżajski, kolski, olsztyński, kościański, w 1584 r. jego córka Gertruda poślubiła Stanisława Rydyzińskiego, zob. W. Dworaczek, *Opaliński Andrzej*, [w:] *PSB*, t. 24, s. 72–78; *Urzednicy centralni...*, s. 79–80.

komornika Kró[la] Je[g]o M[iłość]czy²³, Jej M[iłość]czy Pannie wojewodziance podolskiej²⁴
z książęcziem złączlus [?]k

[k. 542]^l

Rodelka mała czarna z latarnią²⁵

N° 1

N° 4 Skrzynia czwarta, w której Skatuła z rzeczami drobnemi z puklikami pozłoczi-
stemi do wędził

Naprzód buława i kilof²⁶ pozłoczysty heczowany, w których są ruśnicze²⁷

Item kilofy nakładane srebrem

N° 3

Item buławy |ze| srebrem oprawione

N° 2

Item kilof prosty z zamkiem

N° 1

Item sefeli[n]²⁸ składany

N° 1

Item jaiaków²⁹ prostych

N° 5

Item jaiaków ze srebrem pozłoczystem oprawionych

N° 10

Item puzdro z bełtami na łosiej nodze srebrem oprawione pozłociste

N° 1

Item prochowniczy norymberskich z kutasami

N^o |4| 5

Item prochowniczy małych z kutasami jedwabnemi

N° 4

[k. 542v]

SA [s]³⁰

Kiecher³¹ czarny jeden

Kiecherów rozmaitych ze srebrem i ze złotem nakładanych

N° 9

Kiecherów prostych

N° 3

²³ Być może Marcin Silnicki h. Doliwa (ok. 1555–ok. 1617), zob. J. Byliński, *Silnicki Marcin*, [w:] *PSB*, t. 21, s. 496–497.

²⁴ Chodzi o Zofię (zm. 1619), córkę wojewody podolskiego Mikołaja Mieleckiego h. Gryf (ok. 1540–1585), która w 1586 r. poślubiła księcia Jana Szymona (Symeona) Olelkowicza-Słuckiego (zm. 1592), drugiego syna księcia słuckiego Jerzego (Jurija Juriewicza), zob. H. Kowalska, *Mielecki Mikołaj*, [w:] *PSB*, t. 20, s. 764; H. Kowalska, J. Wiśniewski, *Olelkowicz Jerzy*, [w:] *PSB*, t. 23, s. 745; R. Przybyliński, *Hetman wielki koronny Mikołaj Mielecki (ok. 1540–1585)*, Toruń 2002, s. 69–70; J. Wolff, *Kniazowie litewsko-ruscy od końca czternastego wieku*, Warszawa 1895, s. 334–335.

²⁵ Była to z pewnością czerniona tarcza typu rondela z wbudowaną małą latarnią.

²⁶ Kilof – tu: prawdopodobnie nadziak, czyli młotek bojowy, z osadzonym na krótkim drewnianym trzonku z żełęczem tęnym z jednej strony oraz ostrym z drugiej strony, w formie wydłużonego kolca, zob. W. Dziewanowski, *op. cit.*, s. 98–99; W. Kwaśniewicz, *1000 słów o broni białej...*, s. 123.

²⁷ Broń kombinowana, łącząca buławę i kilof z rusznicą, zob. Z. Żygulski jun., *op. cit.*, s. 165, 166, 263, 283.

²⁸ Szefelin – krótki oszczep piechoty, długości ok. 2 m, zob. W. Kwaśniewicz, *1000 słów o broni białej...*, s. 189.

²⁹ Jajak (jaiak) – rodzaj sztyletu, noża, zob. S. B. Linde, *Słownik języka polskiego*, t. 2, Lwów 1856, s. 227.

³⁰ Litery oznaczają najprawdopodobniej inicjały królewskie, tj. Sigismundus Augustus.

³¹ Kiechier – inaczej kolczan, pojemnik na strzały, zob. J. Kołaczkowski, *Wiadomości dotyczące się przemysłu i sztuki w dawnej Polsce*, Kraków 1888, s. 66.

Prochownic z srebrem [i] złotem nakładanych	N ^o 4} 8
[Le]war ³² heczowany połozczysty do kusz	N ^o 1
Jaiak prosty	N ^o 1
Kaletek branswiczkich ³³ 2, jedna złotem nakładana, druga heczowana	
Jaiaków 2} ze srebrem oprawionych	N ^o 4
Prochownicza aksamitna	N ^o 1
Prochownic z kościanych	N ^o 3
Sefelin złotem nakładany	N ^o 1
Trąbek rozmaitych	N ^o 5
Prochowniczek heczowanych	N ^o 2
Prochowniczek rogowych	N ^o 2
Skatółka z wabiami ptassemi	N ^o 2} 2
Trąbka złotem oprawiona	N ^o 1
K[i]echery aksamitne	N ^o 3
Kaletek 2, jedna większa, druga mała	
Prochownicza z perłowej maczycze	N ^o 1
Wymioty [?]	N ^o 2} 5

[k. 543]

SA [s]

Kaletka 2} jedna heczowana	
Trąba z czaski żółtowiej	N ^o 1
Błaski do sefeliną [s] srebrne	N ^o 3
Łubie ³⁴ do sajdała rozmaitemi farbami	N ^o 2
Pasz ³⁵ z kością	N ^o 1
Ubiory rozmaite hatłaszkowe na konie	
Deka ³⁶ na konia	N ^o 1
Pokrowczom [s] na siodła	N ^o 6
< 2} Wymiotow 3} > Rzędów branswiczkich aksamitnych czarnych	N ^o 5
Snury czerwone jedwabne	N ^o 1
Rząd na koń [z] aksamitu czerwonego zupełny	N ^o 1
Maczuska ze srebrem na aksamicie czarnym	N ^o 1
Tebinków ³⁷ do arczaków ³⁸ pary	N ^o 3

³² Lewar – urządzenie, zwane też windą, służące do naciągania cięciwy kuszy, zob. W. Dziewanowski, *op. cit.*, s. 106–108; W. Kwaśniewicz, *1000 słów o broni białej...*, s. 210; Z. Żygulski jun., *op. cit.*, s. 53.

³³ Kaletka (kaleta) – miśszek, najczęściej skórzany, służący przede wszystkim do przechowywania pieniędzy, tu: prawdopodobnie kaletka wykonana w niemieckim Brunszwiku, zob. Z. Gloger, *Encyklopedia staropolska ilustrowana*, t. 2, Warszawa 1989, s. 316–317.

³⁴ Łubie – pojemnik na łuk, łubie wraz z kołczanem na strzały nazywano sajdakiem, zob. W. Dziewanowski, *op. cit.*, s. 103–104; W. Kwaśniewicz, *1000 słów o broni białej...*, s. 153–154.

³⁵ Zapewne pas.

³⁶ Deka – (z niem. Decke) przykrycie, pokrowiec, narzuta, zob. *Słownik polszczyzny XVI wieku*, red. M. R. Mayenowa, t. 4, Wrocław–Warszawa–Kraków 1969, s. 571.

³⁷ Tebinki – rodzaj ozdoby przy siodle, zob. S. B. Linde, *op. cit.*, t. 5, Lwów 1859, s. 660.

³⁸ Jarczak – (z j. tatarskiego) rodzaj lekkiego siodła, zob. Z. Gloger, *op. cit.*, t. 2, s. 284.

Kobierzecz czerwony na wierchu prosty N° 1
 Trąbek, jedna czerwona, druga czarna

N° 5 Skrzynia piąta

W tej skrzyni są deki rozmaite płótniane malowane i kaptury rozmaite do torniczów [s]

[k. 543v]

3 Skrzynia |sosta| N° 3

Kiechierów czarnych prostych	N° 33
Kiloffów żelaznych	N° 7
Kiechierów kosmaty[ch] szkórą wilczą	N° 7
Rogi	N° 2
Kuse	N° 2
Strzemion czarnych par	N° 3
L[e]war do kus	N° 1
Kałamarz Drzewiany malowany o czterech wieżach w puzdrze	N° 1
Skatula malowana próżna	N° 1
Snury pstre bawełniane do namiotu	N° 4
Flaski tureckie skórzane	N° 5
Bębenek skórzany do kaczek	N° 1
Mieczyk z krzosem ruśniczym ³⁹	N° 1
Mieczów wielkich do dzikich wieprzów ⁴⁰	N° 5
Łuków tureckich czudnych	N° 7
Kobierzców litewskiej roboty starych	N° 6

[k. 544]

Rzeczy Król[a] Je[g]o M[iłości] czo w klastorze były⁴¹

Oszczepów	34
Alabartów	16

³⁹ Zapewne broń kombinowana, łącząca krótki miecz lub puginał z rusznicą (pistoletem) wyposażoną w zamek krzosowy, czyli kołowy, zob. W. Kwaśniewicz, *1000 słów o dawnej broni palnej...*, s. 138; Z. Żygulski jun., *op. cit.*, s. 160–161.

⁴⁰ Miecz do polowania – miecz służący do polowania na dziki z konia, wynaleziony pod koniec XV w., miał długą i bardzo wąską obosieczną głownię, przy samym sztychu rozszerzającą się w kształcie liścia, zob. W. Kwaśniewicz, *1000 słów o broni białej...*, s. 111; Z. Żygulski jun., *op. cit.*, s. 116.

⁴¹ Klasztor bernardynów w Tykocinie, ufundowany w 1479 r. przez Marcina Gasztołda, wojewodę kijowskiego i marszałka ziemskiego litewskiego, erygowany w 1480 r., rozpoczętą budowę w 1483 r. wstrzymano z powodu śmierci fundatora, w 1559 r. na tzw. Nowym Mieście w Tykocinie zbudowano drewniany kościół p.w. św. Marka i klasztor bernardynów, zob. W. Nagórski, J. Maroszek, *Tykocin, miasto królewskie*, Tykocin 2004, s. 77–81; *Słownik geograficzny Królestwa Polskiego i innych krajów słowiańskich*, t. 12, red. B. Chlebowski, Warszawa 1892, s. 695–696.

Ruśnicz krótkich	15
Chomąt aksamitem powleczonech	6

Skrzynka dębowa, w której rzeczy białe

Obrus	1
Tuwalnie ⁴² z białym sycziem	6
Z czarnym sycziem	3
Czarnych siodel włoskich	6
Dębne siodło	1
Rzędów czarnych włoskich	14
Stołów wojennych	4
Skrzynka zielona żelazem białym oprawiona, w której registra	1
Skrzynia biała, prosta, długa z powrozami i z popręgami bawełnianymi do namiotu	
Kałamarz z wieżami rzezany	1
Kobierców prostych mazoweczkich	8
Skrzynia \lfloor w z \rfloor z sosem ⁴³ aksamitnym i ze wsytkimi potrzebami do zaprzężenia koni	1

[k. 544v]

Skrzynie 2, moskiewska jedna zieliona w czerwonym skórzanym puzdrze żelazem białym okowana

Flasza wielka czenowa w puzdrze czerwonym białem żelazem okowana

Talerzów miedzianych 37

Siekierek łowczych 57

Goździ bratnali⁴⁴ fasek⁴⁵ 6

Goździ gontowych fasek 2

Siodel rozmaitych z blachami do kiryssów \lfloor z blachami \rfloor 37

Siodła proste z czarnymi i z białymi blachami 13

Zbroja albo rentcznik [s]⁴⁶ do gonitwy heczowany pozłoczisty 1

Kiryś nowy niedogotowany na Król[a] Je[g]o M[iłość] urobiony

⁴² Tuwalnia – szeroki ręcznik, zob. Z. Gloger, *op. cit.*, t. 4, s. 389.

⁴³ Szor – (z daw. niem. Schirt) rodzaj uprząży, szeroki pas skórzany lub parciany, zakładany na pierś konia wraz z pomocniczymi rzemieniami, zob. S. B. Linde, *op. cit.*, t. 5, Lwów 1859, s. 603; *Słownik wyrazów obcych PWN*, red. naukowy J. Tokarski, Warszawa 1971, s. 732.

⁴⁴ Bretnale – (z niem. Brettnagel) długie gwoździe z dużym łebkiem, zob. *Słownik polszczyzny XVI wieku*, t. 2, Wrocław–Warszawa–Kraków 1967, s. 425; *Słownik wyrazów obcych...*, s. 94.

⁴⁵ Faska – (z niem. Fass) mała beczułka, zob. *Słownik polszczyzny XVI wieku*, t. 7, Wrocław–Warszawa–Kraków–Gdańsk 1973, s. 40–41; *Słownik wyrazów obcych...*, s. 211.

⁴⁶ Być może zniekształcona nazwa niem. Rennzeug, oznaczająca zbroję turniejową do gonitwy na ostre kopie, zob. B. W. Brzustowicz, *Turniej rycerski w Królestwie Polskim w późnym średniowieczu i renesansie na tle europejskim*, Warszawa 2003, s. 167; Z. Żygulski jun., *op. cit.*, s. 115.

[k. 545]

Rzeczy, które do Warszawy wzięto z komory zbrojnej

Naprzód:

Pancerzów ⁴⁷ we czterech beczkach nowych	N ^o 40
Zbroi jurgieltnicznych czarnych ⁴⁸ we czterech skrzyniach sub N ^o 1/2/3/4 w lidzbie 50	50
W tychże skrzyniach sorców ⁴⁹ i zarękawia ⁵⁰ panczerzowe	50

Skrzynia sub N° 1[...]^m[k. 545v]⁵¹

Jaiaków z nożami	N ^o 10
Sefelinów pa[...]nów ⁿ długich	N ^o 12
Chomąta aksamitne czarne nowe	N ^o 8
°Szeffelinów co za Królem Je[g]o M[iłością] noszą	N ^o 7
Halabardów starych	N ^o 15

Z klastora

Wędził beczka	N ^o 1
Trąb myśliwczych beczka	1
Skrzynia z Szorzem aksamitnym na 8 koni	1
Goździ gontowych fasek	23
Goździ bratnalów faski	4
Wierczadło b[...] ^p w puzdrze niemałe [?]	1
Russnicz długich do skut ⁵²	4

⁴⁷ Pancerz – kolczuga, rodzaj miękkiego uzbrojenia ochronnego, wykonanego z kolczej plecionki, zob. W. Dziewanowski, *op. cit.*, s. 165; W. Kwaśniewicz, *1000 słów o broni białej...*, s. 134; Z. Żygulski jun., *op. cit.*, s. 37–38, 73, 190.

⁴⁸ Nie jest wykluczone, że chodzi tu o te same czarne zbroje, które nosili dworzanie i nadworni żołnierze królewscy w czasie tzw. wyprawy pozwołskiej w 1557 r., Zygmunt August ubierał w nie także swoich komorników. Jurgieltnikami nazywano wszystkich płatnych dworzan i ludzi w służbie królewskiej, zob. K. Górski, *Historia jazdy polskiej*, Kraków 1894, s. 303–304; *Księga ekspedycji kancelarii nadwornej 1559–1572. Materiały do dziejów dworu królewskiego*, oprac. I. Kaniewska, Kraków 1997, s. 51.

⁴⁹ Szorce – (z niem. Schürze) fartuch, element zbroi służący do ochrony bioder i brzucha, zob. W. Dziewanowski, *op. cit.*, s. 173; W. Kwaśniewicz, *1000 słów o broni białej...*, s. 38, 190.

⁵⁰ Zarękawie – część zbroi osłaniająca rękę od łokcia do dłoni, zob. W. Dziewanowski, *op. cit.*, s. 173–174; W. Kwaśniewicz, *1000 słów o broni białej...*, s. 212.

⁵¹ Być może rzeczy wyszczególnione na k. 545v na pięciu pierwszych pozycjach (linijkach) dopakowano do skrzyni oznaczonej: „N° 1” (k. 545), a wymienionej na k. 539 jako: „Skrzynia pierwsza”. Zob. poprzedni przypis (m).

⁵² Prawdopodobnie chodzi o statki (szkuty) rzeczne lub morskie.

[k. 546] S[ecu]ndo numero

	Sub	
2	Skrzynia N° 5	
W tej panczerzów, kolczugów z serokiemi kolczy wybianemi		N° 9
Panczerzów rozmaitych przedniejszych więtszych i mniejszych		N° 18

Panczerze, zarękawia, Schorcze w skrzyniach tym porządkiem położone^a

	Sub	
1	Skrzynia N° 4	
Panczerzów dobrych		N° 4
Sorczów dobrych		N° 6
Zarukawia przednie, par		N° <1 1/2> [2 1/2]
Na koń stuk panczerzowych		N° 8
Obojczyk ⁵³ panczerzowy z wrzeciąskami srebrnemi		N° 1
Rękawicz panczerzowych para		N° 1
Drobnych rozmaitych stuczek panczerzowych		N° 11
Worków do panczerzów		N° 39

3	Skrzynia N° V	
Bechterów ⁵⁴ rozmaitych prostych		N° 5
Zarukawie panczerzowe proste, para		N° 1
Obojczyk		N° 1

[k. 546v]

4	Skrzynia N° III	
Zarukawia par		N° 45
Sorczów		N° 45

5	Skrzynia N° 1	
Panczerzów czałych		N° 30

6	Skrzynia N° IIII	
Panczerzów czałych		N° 29

⁵³ Obojczyk – część zbroi, w tym wypadku kolczej, osłaniająca górną część ramion, szyję i piersi, zob. W. Dziewanowski, *op. cit.*, s. 173; W. Kwaśniewicz, *1000 słów o broni białej...*, s. 127.

⁵⁴ Bechter – pancerz płytowo-kolczy pochodzenia wschodniego, wykonany z prostokątnych płytek żelaznych, ułożonych w płytowe rzędy i połączonych ze sobą kolczą plecionką, zob. W. Kwaśniewicz, *1000 słów o broni białej...*, s. 18; Z. Żygulski jun., *op. cit.*, s. 190–191.

7 Skrzynia N° 2

Zarukawia par	N° 58
Sorczów	N° 58

8 Skrzynia N° II

Zarukawia par	N° 43
Sorczów	N° 43

[k. 547]
9 Skrzynia N° I

Zarukawia par	N° 20
Sorczów	N° 20
Pancerzów całych	N° 7

{Pancerze zarękawia, Schorrze i inne zbrojne rzeczy} ^r

10 Skrzynia N° 3

Drotów do pancerzów stuk kilkadziesiąt, drotom powiązanych, które się zliczyć nie mogą

11 Skrzynia N° {4} IIII

Drotów do pancerzów stuk kilka

Do tych { Pancerzów nowych, które z Warszawy przywiezione, beczek 4,
rzeczów { w każdej beczce po 10 pancerzów} ^s

12	Zarukawia pancerzowe i z sorczami, beczek nie liczone w jedno beło sorczów 70	N° 10
----	--	-------

{Rzeczy ine wojenne do r[yn]stunku należące} ^t

13	Sturmaków ⁵⁵ niemieckich nowych, których jeszcze nie używano, beczek Jest wszystkich N° 80	N° 4
----	---	------

⁵⁵ Szturmak – typowy renesansowy hełm zachodnioeuropejski, najczęściej charakteryzował się dzwonem zaopatrzonym w różnej wielkości grzebień, zaostrzonym daszkiem i osłoną policzków na zawiasach, używany w piechocie, kawalerii i na morzu, zob. W. D z i e w a n o w s k i, *op. cit.*, s. 154; W. K w a ś n i e w i c z, *1000 słów o broni białej...*, s. 193; Z. Ż y g u l s k i jun., *op. cit.*, s. 149–150.

- 14 Faszka z przyłbicami⁵⁶ drabskimi⁵⁷ N° 1
 15 Puklów czarnych do zbroi, beczek N° 2

[k. 547v]

- Ruśnicz barzo długich z olstry, czudny z kościami N° 7
 Ruśnicz długich do zwierzów, gdańskiej roboty N° 56
 Ruśnicz hubczastych⁵⁸ w olstrach i przez ostrów N° 13
 Ruśnicz długich drabantskich⁵⁹ N° 127
 Ruśnicz krótkich jurgieltnicznych i komornicznych N° 106
 Ruśnicz krótkich drabantskich N° 160

- N° 11 Flaska czenowa wielka w puzdrze żelazem białym okowana N° 1
 N° 12 Skrzynia moskiewska zielona w czerwonym skórzanym puzdrze żelazem białym okowana⁶⁰ N° 1
 N° 13 Skatula z żelaznemi rzeczami do łamania murów drzewa rozmaitymi N° 1
 N° 14 Skrzynka zielona żelazną okowaną [s] z rejestrami pana Konarskiego⁶¹
 N° 15 Suflady drzewiane wielkie 9, w których są zwierciadła
 N° 16 Zwierciadło wielkie w puzdrze czerwonym

- Zbroi białych jurgieltnicznych N° 39
 Siodelka do zbijania i do ostrego gonienia, kilkadziesiąt
 Kaganczów do koni jeznych N° 26
 Mieczyków drabantskich jednakich N° 200
 Konczarów niemieckich N° 55

⁵⁶ Przyłbica – hełm bojowy zazwyczaj posiadający ruchomą zasłonę twarzy, zob. W. Kwaśniewicz, *1000 słów o broni białej...*, s. 144–145; Z. Żygułski jun., *op. cit.*, s. 100–103.

⁵⁷ Drab – żołnierz piechoty, zob. J. Wimmer, *Historia piechoty polskiej do roku 1864*, Warszawa 1978, s. 94.

⁵⁸ Rusznica hubczasta – rusznica brodatą, staropolska nazwa rusznicy posiadającej zamek hubczasty, w którym zapłon ładunku prochowego następował za pomocą tłącej się hubki osadzonej w kurku zamka, zob. W. Kwaśniewicz, *1000 słów o dawnej broni palnej...*, s. 138; Z. Żygułski jun., *op. cit.*, s. 160.

⁵⁹ Drabant – żołnierz stanowiący gwardię przyboczną panującego, w czasach Zygmunta Augusta określano ich na dworze królewskim najczęściej łacińską nazwą stipatores lub rzadziej satelliti, a w końcu XVI w. mianem harcerzy, zob. M. Ferenc, *Dwór...*, s. 58; *Ordynacja dworu Zygmunta III z 1589 roku*, oprac. K. Chłapowski, Warszawa 2004, s. 36.

⁶⁰ Podobna flaska i skrzynia moskiewska zostały wymienione na początku k. 544v.

⁶¹ Mikołaj Konarski h. Prus (zm. 1573), służył na dworze Zygmunta Augusta, od 1543 r. jako drabant, od 1561 pokojowiec, w latach 1564–1573 był komendantem drabantów w Knyszynie, zob. M. Ferenc, *Dwór...*, s. 58, 67, 81, 135, 200; *i dem, Służba wojskowa dworzan króla Zygmunta Augusta*, [w:] *Dwór a kraj. Między centrum a peryferiami władzy*, red. R. Skowron, Kraków 2003, s. 115; J. Maroszek, *op. cit.*, s. 466–468; *Testament Zygmunta Augusta*, oprac. A. Franaszek, O. Łaszczynska, S. E. Nahlik, Kraków 1975, s. 52.

Mieczyków krótkich do turnieru	N° 43
Sabelek do turnieru	N° 15
Maskar żelaznych do turnieru	N° 25

[k. 548]

N° 8 Skrzynia długa, wąska, w niej:

Stołki skórzane podróżne, które do ściany srobuja	N° 3
Rogi rozmaite jelenie, wielkie 2, małe 2	
Zamek wielki nowy do sklepu	
Kłotka nowa stuczna 1	
Buławka drzewiana 1	
Potwiczka [s] żelazna	
Żoraw żelazny	
Śroby rozmaite żelazne i swornie	

N° 7 Skrzynia wielka |dębowa|

Popręgi i snury bawełniane do namiotów z siedmiogrodzkiej ziemie przywiezione

N° 6 Skrzynia wielka dębowa

Przyłbiczne albo salamuncze [s] ⁶² moskiewskie polerowane	N° 3
Sturmaków 2, jeden pozłocisty, drugi biały	
Sisak jeden, przyłbiczka jedna króla Zygmunta	
Tarcza durgowana ⁶³ czarna, w której laterna jest	

[k. 548v]

Stołek do ubierania we zbroje	
Karaczeny ⁶⁴ 2 na czerwonym aksamicie z mosiądzowemi puklikami	
Karaczona brunatna czudna aksamitna	1
Karaczona czarna hatłasowa z rękawami	1

N° 9 Skrzynia |2| sub N° 9

W których kirys biało i czarno heczowany nowy i zbroja na koń tymże kształtem ze wsytkim

N° 10 Skrzynia |2| N° 10

⁶² Być może hełm w typie salady, tj. łebki, zob. W. Dziewanowski, *op. cit.*, s. 151; Z. Żygulski jun., *op. cit.*, s. 102.

⁶³ Durgowana – być może durkowana, tj. dziurkowana, zob. *Słownik polszczyzny XVI wieku*, t. 6, Wrocław–Warszawa–Kraków–Gdańsk 1972, s. 178.

⁶⁴ Karacena – zbroja miękka składająca się z kaftana z grubej skóry lub płótna z przymocowanymi do niego metalowymi łuskami, zob. W. Kwaśniewicz, *1000 słów o broni białej...*, s. 71–73; Z. Żygulski, *op. cit.*, s. 196, 268–270.

W której kirys czały z strefami białemi heczowany ze wsytkim, tymże kształtem
 pułkierysie ze wsytkim
 Roskopy 2 z strefami heczowany
 Siodło srebrzem hawtowane, heczowane czarno biało

[k. 549]

Sklep podle wschodu

Skrzynia pierwsza, w której jest zbroja pozłoczista Króla Je[g]o M[iłości] do zbijania.

┌Skrzynia druga┐

┌Stuk┐

Kirysy

Kiryssów zupełnych pozłocistych <45>, zbroi wszelakich, tak do gonitwy, jako i do pola, nieliczonych, ani złożonych białych polerowanych niemało, także ladrowania⁶⁵ na konie skórzane i blasane

Skrzinka

W niej przeczki⁶⁶, goździe do nitowania

Rzędów rzemiennych niemieczkich do siodel, do uzd
 Popręgów i innych rzeczy do sta koni
 Pudło z wędzidlami rozmaitemi pobielanemi
 Wędzidła we trzech beczkach, a czwartą do Warszawy wzięto
 Alabartów starych drabantskich
 Oszczepów drabantskich do koni
 Oszczepów łowczych z łosiem i olstry
 Sefelinów rozmaitych długich, które za Królem Je[g]o M[iłością]
 noszą ┌19┐4

┌31┐16

34

200

[k. 549v]

Siodel drabantskich starych z blachami N° ┌9┐7
 Stołów wojennych w tłomakach⁶⁷ skórzanych N° 4
 Siekierok łowczych z paskami N° 34
 Jaiaków z nożmi w puzdrzech N° 87
 Do Króla Je[g]o M[ości] wzięto N° 10 ┌N° 20┐

⁶⁵ Ladry (ladrowanie) – zbroja końska, zob. W. Dziewanowski, *op. cit.*, s. 195–196; W. Kwaśniewicz, *1000 słów o broni białej...*, s. 98.

⁶⁶ Przeczka – sprzączka, zob. S. B. Linde, *op. cit.*, t. 4, Lwów 1858, s. 511.

⁶⁷ Tłumok – worek, toból, zob. S. B. Linde, *op. cit.*, t. 5, Lwów 1859, s. 679.

[k. 550]

Sklep wtóry od wschodu

Skrzynie zawartych okowanych z kłótkami 9, w których zbroje drabantskie sare od młotu niemieckie[*g*]o kształtu, w każdej skrzyni po 11 zbroi jedennaście, rzędów do koni ze wszystkim po jedennaście

Uczyni zbroi	100
Mieczyków	100
Rzędów do koni	100

Skrzynie 4 sub N° VI/VII/VIII/VIII/

W których zbroje <sare> jurgieltnicze nowe, w każdej po jedennaście zbroi, granacików⁶⁸ niemieckich po jedennaście, rzędów z blachami saremi po jedennaście

Skrzynia N° V

W niej zbroi nowych sarych pięcz jurgieltnicznych, rzędów od drugich zbroi, których 50 do Warss[awy] wzięto, zostało 55

Wszystkich tych zbroi	50
Rzędów	200
Mieczyków	50
Mieczyki drugie do tego należące w drugiej komorze.	

[k. 550v]

Pudel łubianych N° 7 3

1. Alzbantów⁶⁹ ze dzwonekami do turnieru N° 19.
 2. Pudło. Rzędy nie polerowane do siodeł i wędził z forbotami⁷⁰ czarnymi i białymi
 3. Pudło. Rząd w karpową łuskę nowy Sary.
- Blachy wysiekane do trzech rzędów, przeczki do zbroi pobielane

Skrzynia N° V'

W tej skrzyni pełno rzędów bachowych czarnych niemieckich starych, których dawno Król Je[*g*]o M[*i*łość] używał.

⁶⁸ Granat – broń biała, o graniastej głowni przeznaczonej tylko do klucia, zob. A. Skwarczewski, *Granat – sztuka mistrzowska Stradomskiego cechu mieczników*, [w:] *Studia do dziejów dawnego uzbrojenia i ubioru wojskowego*, cz. 8, Kraków 1982, s. 35–47.

⁶⁹ Alszbant, alcbant, halcbant – rodzaj naszyjnika, zob. Z. Głogier, *op. cit.*, t. 1, s. 41.

⁷⁰ Forboty – (z hiszp. forpado) staropolska nazwa frędzli i koronek, zob. Z. Głogier, *op. cit.*, t. 2, s. 162.

Mis miedzianych wojennych	N ^o 55
Talerzów do nich miedzianych	N ^o 50
Zbroi starych nie liczonych niemało	
Zbroje do gonitwy	N ^o 2
Pudło z rzędami blachowemi białemi	

[k. 551]

Goździ bratnaliów, beczek	1½
Gontowych goździ, beczek	5

W schowaniu na górze

Sziodeł włoskich hawtowych, niektórych [z] pozłocistych strzemiony	<u>60</u>
Tureczkich pospolitych tudziess	<u>16</u>

Na dolie w schowaniu

Tureczkich barwianych sioდეł	<u>20</u>
Sziodeł starych niemieckich złyeh	<u>3</u>

^{a-a} Fragment, zapewne dopisany później, pisany drugą ręką – B.

^b W rkps w tym miejscu wykreślona litera „w” i prawdopodobnie fragment litery „D”, pisarz zapewne początkowo omyłkowo chciał napisać: „w Deposicie”.

^c Wykreślony numer skrzyni, jak i inne tego typu dopiski w rkps na pozostałych stronach, sporządzone inną ręką – B.

^d Podkreślenie w rkps.

^e Słowo słabo czytelne, odczyt niepewny.

^f Zapiski na k. 540 i większości k. 541 wykonane trzecią ręką – C.

^g Prawdopodobnie pomyłka pisarza, powinno być raczej: „wtórej”.

^h Cały wpis dotyczący 1585 r. sporządzony czwartą ręką – D.

ⁱ Słowo skrócone.

^j Wpis dotyczący 1586 r. napisany piątą ręką – E.

^k Słowo skrócone, nieczytelne.

^l Na k. 542 ponownie tekst pisany ręką A. Jest to kontynuacja zapisek z k. 539v.

^m W rkps powtórzono w tym miejscu dokładnie opis zawartości skrzyni opisanej wcześniej na k. 539, jako: „Skrzynia pierwsza”, co świadczy o tym, że znalazła się ona wraz z całą zawartością wśród rzeczy, które wysłano do Warszawy, i dlatego została wymieniona powtórnie. W niniejszej edycji fragment powtórzony z k. 539, jako identyczny, został pominięty.

ⁿ Środek słowa nieczytelny.

^o Od tego miejsca resztę zapisków na k. 545v sporządzono inną ręką – B.

^p Poza pierwszą literą słowo nieczytelne.

^q Zdanie dopisane ręką B.

^r Zdanie wykreślone, dopisane ręką B.

^s Linie poziome przez całą szerokość strony w rkps.

^t Zdanie wykreślone, dopisane ręką B.

A REGISTER OF ROYAL TREASURES KEPT AT THE TYKOCIN CASTLE

Introduction and edition by Marek Ferenc

S u m m a r y

In the second half of the 16th century, the town of Tykocin, along with its neighbour Knyszyn, in Podlasie became an important centre in the Polish-Lithuanian Commonwealth. This situation was the result of policies put into effect by King Zygmunt Augustus, who attempted to turn Tykocin into the centre of a large royal estate that was to be a military base for the rulers of Poland and the Grand Duchy of Lithuania. In carrying out his plans, the king took special care of Tykocin and personally oversaw the erection of the castle there. He also chose it as the location for his richest treasury: It was where, among other things, he placed his most important treasury in which he stored valuable weapons, costly clothing and furniture, his gold and silver reserves, and a famed collection of precious stones and jewellery. In 1595, Zygmunt August moved his massive library from Wilno to the castle in Tykocin.

Apart from individual objects scattered around the world, information about the fabulous treasury of Zygmunt August in Tykocin remains largely fragmentary. In terms of written documents, the Central Archives of Historical Records (Archiwum Główne Akt Dawnych, AGAD) in Warsaw today contains the largest amount of information on this topic. The manuscript that is the basis of this article can be found in Archives of the Royal Treasury, Department III, Royal Court Bills, shelf 2, fol. 539–551. Although there is no exact information as to when this document was written, it is believed to date from the time of Zygmunt August or shortly after his death. It is an interesting and valuable source, bringing information about the types, numbers and kinds of weapons at the king's disposal in the 16th century as well as hints about its preservation. However, this document is, of course, not an exhaustive list of the collection of arms owned by the king at that time.